

Nacionalni kurikularni svet

Področna kurikularna komisija za osnovno šolo

Predmetna kurikularna komisija za slovenščino

UČNI NAČRT za izbirni predmet

Slovenščina

Gledališki klub

35 ur (32 ur)

Sprejeto na 22. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, dne 3. 12. 1998.

PREDMETNA KURIKULARNA KOMISIJA ZA SLOVENŠČINO

dr. Matjaž Kmecl, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, predsednik
Mojca Poznanovič, Zavod RS za šolstvo, strokovna tajnica
dr. Marja Bešter, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
dr. Igor Saksida, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
dr. Boža Krakar Vogel, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
mag. Simona Kranjc, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
dr. Martina Križaj Ortar, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
Polona Pivec Legvart, OŠ Bratov Polančič, Maribor
Milena Ivšek, Zavod RS za šolstvo
Mojca Honzak, OŠ Riharda Jakopiča, Ljubljana

Avtorja besedila: dr. Igor Saksida, Miha Mohor

Prilagoditve pripravila:

Mojca Gajšek, OŠ dr. Slavka Gruma Zagorje ob Savi

Valentin Kralj, OŠ dr. Slavka Gruma Zagorje ob Savi

Slovenščina

Gledališki klub

35 ur (32 ur)

VSEBINA:

I. PREDSTAVITEV PREDMETA

II. SPLOŠNI, FUNKCIONALNI IN IZOBRAŽEVALNI CILJI

- A) SPLOŠNI CILJI
- B) FUNKCIONALNI CILJI
- C) IZOBRAŽEVALNI CILJI

III. RAZČLENITEV FUNKCIONALNIH IN IZOBRAŽEVALNIH CILJEV

- A) FUNKCIONALNI CILJI
- B) IZOBRAŽEVALNI CILJI

IV. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA URESNIČEVANJE UČNEGA NAČRTA

V. STANDARDI ZNANJA

VI. PRILOGE

- 1. ZNANJA IZVAJALCEV PREDMETA
- 2. MATERIALNI POGOJI

I. PREDSTAVITEV PREDMETA

Gledališki klub je kot izbirni predmet del obveznega programa osnovne šole s prilagojenim programom. Uvrščamo ga v sklop treh izbirnih predmetov (literarni klub, šolsko novinarstvo in gledališki klub), ki nadgrajuje predmet **slovenščina**. Ta sklop predstavlja poglobljanje in razširitev sposobnosti in znanj v okviru predmeta slovenščina, upošteva interese otrok, njihove individualne sporazumevalne zmožnosti in uravnoveženost področij umetnostne in neumetnostne rabe jezika. Gledališki klub se povezuje tudi z drugimi predmeti, predvsem z likovno, glasbeno in tehnično vzgojo, literarnim klubom, šolskim novinarstvom ter vzgojo za medije.

Predmet izhaja iz vsebin dramske vzgoje pri pouku književnosti v šoli, vendar jih dopolnjuje z novimi vsebinami in besedili. Poleg ustvarjalnih gledaliških dejavnosti je predmet povezan tudi s spoznavanjem aktualnih dogodkov v slovenskih gledališčih. Predmet nima namena oblikovati celovite gledališke predstave (kot dramski krožek), pač pa spoznavati značilnosti drame in gledališča z aktivno gledališko vzgojo učencev. Njegova vsebina so predvsem dramska besedila ter elementi in celota in gledališke predstave. Gledališki klub torej združuje recepcijske, ustvarjalne in razlagalno-raziskovalne dejavnosti.

Izbirni predmet gledališki klub je enoleten in se lahko izvaja v 7. 8. in 9. razredu osnovne šole (glede na število prijav). Namenjena mu je 1 ura tedensko, tj. 35 ur letno, oz. 32 ur v 9. razredu. Cilje, zapisane v učnem načrtu, učitelj uresničuje selektivno glede na razred, v katerem se predmet izvaja, sposobnosti, predznanje in interese otrok, ob upoštevanju individualizacije in diferenciacije ter glede na svoje izkušnje iz prakse. Končna izbira vsebin in ciljev je prepuščena učitelju, s tem da upošteva standarde znanja.

Temeljni cilji pouka izbirnih predmetov so zapisani v učnem načrtu, te cilje pa dopolnjuje učitelj glede na interese otrok, lastne pobude ter usposobljenost in pogoje za delo.

II. SPLOŠNI, FUNKCIONALNI IN IZOBRAŽEVALNI CILJI

A) SPLOŠNI CILJI

Učenci s pomočjo učitelja in glede na individualne sporazumevalne zmožnosti:

- pridobivajo bralno in gledališko kulturo, tj. naklonjenost do branja krajših dramskih besedil ter gledaliških aktivnosti in obiskovanja gledaliških predstav,
- si oblikujejo stališča za prepoznavanje kvalitetne predstave (vzgoja gledališkega občinstva),
- ob branju domačih in tujih krajših dramskih del in gledanju predstav razvijajo osebnostno in narodno identiteto,
- cenijo gledališko oz. lutkovno ustvarjalnost drugih narodov,
- razvijajo zanimanje za sprejemanje različnih gledaliških in lutkovnih predstav (mladinsko gledališče in gledališče za odrasle, lutkovno gledališče, ulično gledališče, variete),
- spoznavajo gledališče kot sintezo različnih umetnosti,
- sprejemajo besedila in predstave in jih s pomočjo učitelja vrednotijo,
- s pomočjo učitelja pišejo in se pogovarjajo o besedilih in o predstavah,
- s pomočjo učitelja ustvarjajo besedila in manjše predstave, nastopajo na odru ter se učijo delati v skupini.

B) FUNKCIONALNI CILJI

Učenci s pomočjo učitelja in glede na individualne sporazumevalne zmožnosti:

- doživljajo prvine gledališke, lutkovne in radijske umetnosti (besedilo in uprizoritev),
- berejo krajša besedila slovenske in tuje mladinske dramatike, spoznavajo zgradbo dramskega besedila,
- s pomočjo učitelja dramsko besedilo razčlenjujejo,
- s pomočjo učitelja pretvarjajo literarno besedilo v predlogo za predstavo,
- s pomočjo učitelja in v skupini pišejo dramatizacije pesemskih in proznih besedil,
- udeležujejo se posamičnih ali skupinskih vaj ter sproščeno improvizirajo besedila,
 - ogledajo si predstavo/-e, se o njej/njih pogovarjajo in jih skušajo vrednotiti,
 - spoznavajo glavne prvine gledališkega dogodka, tj. gledališko komunikacijo in njeno aktualnost (igralci - predstava - skupinski gledalec),
- razvijajo zmožnosti izražanja z mimiko, kretnjami, gibanjem in govorom v odrskem prostoru,
- s pomočjo učitelja pripravljajo razredno oz. šolsko gledališko uprizoritev,
- razvijajo sposobnost ustvarjanja lutkovnega dogodka za mlade in za odrasle.

C) IZOBRAŽEVALNI CILJI

Učenci s pomočjo učitelja in glede na individualne sporazumevalne zmožnosti:

- spoznavajo prvine gledališke, lutkovne in radijske umetnosti,
- pridobivajo temeljne gledališkoteoretične pojme, poglobljajo in usvajajo literarnovedno znanje, povezano z dramatiko.

III. RAZČLENITEV FUNKCIONALNIH IN IZOBRAŽEVALNIH CILJEV

A) FUNKCIONALNI CILJI

Učitelj načrtuje cilje – dejavnosti v skladu s sporazumevalnimi zmožnostmi in razvojnimi posebnostmi posameznega učenca.

1 Besedilo in uprizoritev

- 1.1 Učenci doživljajo in sooblikujejo prvine gledališke, lutkovne in radijske umetnosti, pri tem pa se zavedajo različnosti leposlovne in gledališke govornice.
- 1.2 Učenci berejo krajša besedila slovenske in tuje mladinske dramatike. Pozorni so na podobo dramskih oseb (govor in izgled) ter na oder kot dogajalni prostor (scena, osvetlitev). Dramsko dogajanje doživljajo kot niz dramskih situacij.
- 1.3 Dramsko besedilo razčlenjujejo ("razčlembena vaja").
 - 1.3.1. Označujejo dogajalne enote; zavedajo se povezanosti (motiviranosti) dramskih dogodkov.
 - 1.3.2. S pomočjo učitelja poiščejo glavne in stranske motive (dogodke).
 - 1.3.3. Zaznavajo osnovni konflikt v dramskem besedilu.
 - 1.3.4. Spoznavajo zgradbo drame: zasnova, zaplet, vrh, razplet.
 - 1.3.5. S pomočjo učitelja razčlenjujejo podobo dramskih oseb, predvsem glede na njihov govor in dejanja (karakterizacija). Ločujejo glavne in stranske osebe. Ločijo dialog in monolog.
 - 1.3.6 Spoznavajo značilno dramsko perspektivo (komično). Zavedajo se glavnih obeležij komičnega: komična zunanost lika, komični karakter, komična situacija.
- 1.4. V skupini s pomočjo učitelja pišejo dramatizacije pesemskih in proznih besedil, pišejo zasnovo za igro.

- 1.5. Učenci spoščno improvizirajo ter se udeležujejo skupinskih in posamičnih vaj. Razdelijo si vloge igralcev, režiserja, scenografa, kostumografa, rekviziterja, odrskega mojstra, šepetalca. Vloge zamenjujejo.
- 1.6. Po ogledu predstave se učenci z učiteljem pogovarjajo o njej in jo skušajo vrednotiti. Skušajo utemeljevati svojo oceno predstave, se učijo sprejemati različnost mnenj.

2 Mladinsko dramsko gledališče

Po metodi aktivne gledališke vzgoje učenci spoznavajo raznolikost disciplin, ki so povezane z gledališčem (jezikovna izraznost, ples, pantomima, likovna in glasbena govorica).

- 2.1 S pomočjo učitelja pripravijo **govorne interpretacije** nedramskih zvrsti, predvsem poezije.
 - 2.1.1 Vadijo pravilno držo telesa pri samostojni ali zborni deklamaciji.
 - 2.1.2 Vadijo pravilno in izrazno deklamiranje.
 - 2.1.3 Pri recitaciji in deklamaciji se izogibajo šablonam in posnemanju interpretacij sošolcev in igralcev.
 - 2.1.4 Besedilo doživeto interpretirajo.
- 2.2 Razvijajo zmožnosti izražanja z mimiko, kretnjami, gibanjem in govorom v odrskem prostoru. Postopoma razvijajo zmožnosti gledališkega izražanja.
 - 2.2.1 Pri **dramskih improvizacijah** posnemajo vsakdanje opravke, izražajo občutja, čustva, lastnosti oseb. Improvizirajo na podlagi zgodb (odigrajo pravljico) in dramskih situacij (značilni dramski motivi, npr. srečanje v ljubezenskem trikotniku).
 - 2.2.2 Vadijo **tehniko igranja**: sproščenost, vaje za ravnotežje, gibčnost, hitrost, ritem, dihanje, govorne vaje).
 - 2.2.3 Vadijo **pantomimo**: mimiko, kretnje, gibanje.
- 2.3 Pripravljajo razredno oz. šolsko **gledališko uprizoritev**, tako da si razdelijo delo. Postopoma razvijajo zmožnosti gledališkega izražanja, spoznavajo izrazna sredstva gledališča (govor, mimika, kretnje, gibanje, šminka, frizura, kustum, rekviziti, scenografija, luč, glasba in šumi). Vadijo posamezne prizore iz dramskih besedil in pripravijo uprizoritev v razredu (razredno gledališče), pripravljajo šolsko gledališko uprizoritev,
 - 2.3.1 Na bralnih vajah vadijo pravilen in izrazen odrski govor.
 - 2.3.2 Spoznavajo osnove dihalne tehnike, vadijo sproščeno govorno nastopanje, razvijajo domišljivo in iznajdljivost.
 - 2.3.3 Uprizorijo dramsko besedilo: svoj govor dopolnujejo z mimiko, kretnjami in gibanjem, in tako ustvarjajo odrsko osebo. Izdelujejo maske in izraznost mimike poudarjajo s šminko.
 - 2.3.4 Odrsko osebo postavljajo v gledališki prostor, si zamislijo kostume in sceno; pri tem so čimbolj iznajdljivi (razpoložljivi materiali). Izvedejo "tehnično vajo".
 - 2.3.5 Predvidijo odrsko osvetlitev ter glasbo in zamisli v okviru možnosti izvedejo.
 - 2.3.4 S pomočjo učitelja izdelajo spremna besedila: plakat, gledališki list, kritiko.

3 Mladinsko lutkovno gledališče

Učenci razvijajo sposobnost ustvarjanja lutkovnega dogodka za mlade in za odrasle.

- 3.1 Razvijajo sposobnosti animacije predmeta in lutke.
- 3.1.1 Lutkovno govorico spoznavajo ob predstavitveni vlogi vsakdanjega predmeta (kreda kot ..., goba kot ..., tabla kot ... ipd.).
- 3.1.2 Razvijajo sposobnosti ustvarjanja in animacije ročne lutke, marionete in javanke.
- 3.1.3 Spoznavajo principe animacije drugih vrst lutk: ploskih, prstnih in senčnih lutk.
- 3.2 Razvijajo izrazni govor lutke: naravni govor in karikiranje.
- 3.3 Načrtujejo in skušajo izdelati scenografijo, izberejo glasbo za lutkovno predstavo.

4 Radijska in televizijska igra, film

- 4.1 Poslušajo in interpretirajo zvoke okolice, skušajo z zvokom izražati dogodke in razpoloženja. Posnamejo in predvajajo radijsko igro v razredu in na šolskem radiu.
- 4.2 Si zamišljajo zvočno dograjevanje literarne predloge za radiofonski dogodek (šumi, glasba,), zvok pojmujejo kot samostojno oblikovno prvino "glasbeno-zvočne slikanice" oz. "zvočnega dogodka".
- 4.3 Poslušajo radijsko igro, prepoznavajo njene prvine ter poslušano skušajo vrednotiti.

B) IZOBRAŽEVALNI CILJI (POJMI, PREDLAGANI ZA SPOZNAVANJE)

1 S POMOČJO UČITELJA IN OB ZGLEDIH UČENEC PREPOZNA NASLEDNJE STROKOVNE IZRAZE:

- glavni govor in stranski govor,
- glavni in stranski motiv,
- zgradba drame: zasnova, zaplet, vrh, razplet,
- komedija,
- Molierove komedije,
- začetki slovenskega gledališča, A. T. Linhart.
- sodobna slovenska komedija: L. Suhodolčan, T. Partljič.

2 PREDLAGANA BESEDILA ZA URESNIČEVANJE CILJEV:

- 2.1 Mladinsko dramsko gledališče:
- B. A. Novak: *Mala in velika Luna*
- M. Dekleva: *Magnetni deček*

K. Brenkova: *Igra o bogatinu in zdravilnem kamnu, Modra vrtnica za princesko*
F. Bevk: *Bedak Pavlek*
P. Golia: *Srce igračk*
Ž. Petan: *Starši na prodaj, Metka in Janko*
M. Dekleva: *Lenča Flenča*
L. Suhodolčan: *Norčije v gledališču, Narobe stvari v mestu Petpedi*
Veselo gledališče za prosti čas, izbr. in ur. D. Ahačič
Moliere za mlade, izbr. in prir. D. Ahačič
Ime mi je igra, izbr. in ur. I. Saksida

2.2 Mladinsko lutkovno gledališče:

S. Makarovič: *Sovica Oka*
B. A. Novak: *Prizori iz življenja stvari*
F. Lainšček: *Bara bara* (V: F. Lainšček: *Za lutkovno in otroško gledališče*, s spremnimi dramaturškimi in režijskimi napotki S. Jovanovića)
D. Zajc: *Mlada Breda*

2.3 Radijska igra

Frane Puntar: *Hojladrija in druge radijske igre za mladino*

IV. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA URESNIČEVANJE UČNEGA NAČRTA

Izbrni predmet gledališki klub literarno zasnovano pouka dramatike, ki prevladuje pri slovenščini, nadgrajuje z teatrološkim pristopom k dramatiki. Predmet zato združuje naslednje dejavnosti:

- recepcijske (branje besedil in gledanje predstav, izražanje doživljanja govora, oseb, scene, glasbe, gledališčega doživetja kot celote),
- ustvarjalne (ustvarjanje značilnih dramskih situacij in zgodb, pisanje dramskih besedil in oblikovanje gledališke predstave ali njenih prvin) ter
- razlagalno-raziskovalne oz. analitične dejavnosti (izražanje lastnega vrednotenja gledališke predstave, režije, igre, spoznavanje zgodovine dramatike in gledališča).

Recepcijske dejavnosti se povezujejo z besedili, ki so del učnega načrta za slovenščino, seznam pa učitelj in učenci dopolnjujejo tudi z lastnimi predlogi. Izhodišče gledaliških dejavnosti je ustvarjalno, svobodno skupno branje dramskega besedila, razčlenitev in oblikovanje predloge za gledališki dogodek. Učenci, predvsem pa učitelj, ob tem upoštevajo "aktualnost" besedila, in sicer glede na naslovnika ter temo.

Načelo razvijanja *ustvarjalnih dejavnosti* je: ne "popolne" predstave, pač pa (po možnosti) javna uprizoritev. To načelo zagotavlja javno predstavitev dela učencev, in to tudi v primeru, če gledališki izdelek ni dodelan. Bistveno je, da je "predstava" javno izvedena. S tem se učenci in učitelj izognejo usmerjenosti zgolj k predstavi kot umetniškemu izdelku in se posvetijo procesu nastajanja gledališkega dogodka.

Razlagalno-raziskovalne oz. analitične dejavnosti so v osnovni šoli s prilagojenim programom manj pomembne kot recepcijske in ustvarjalne. Priporočljive so aktivne oblike in metode dela, npr. skupinsko in projektno delo. Učitelj spodbuja tudi širše raziskovalne projekte (skupinsko raziskovanje gledališke zgodovine lastnega kraja).

Izbor bralnih in gledaliških dejavnosti ter vsebin temelji na načelih primernosti, postopnosti, sistematičnosti ter vsebinske kontinuitete.

Šolska interpretacija ter uprizoritev dramskega besedila potekata po naslednjem postopku:

- *individualnemu branju* učencev sledi izražanje doživetij ter analiza besedila,
- *interpretativno skupinsko branje* (bralna vaja),
- *uprizoritev* (delna ali celovita).

Učitelj se skupaj z učenci na začetku leta odloči za izvedbo izbirnega predmeta in sestavi delovni načrt. Ta lahko zajema eno ali več vsebinskih sklopov, ki jih predvideva izbirni predmet. Realizacija lahko poteka kot odrska postavitev dramskih prizorov iz različnih besedil, kot kombinacija uprizoritve gledališke, lutkovne in radijske igre, kot uprizoritev krajšega besedila ipd. Pridobivanje podatkovnega znanja (zgodovina in teorija gledališča) ne sme zamenjati recepcijsko-poustvarjalnih dejavnosti.

Literatura za učitelje:

D. Ahačič: *Mladina na odru*, Ljubljana, Mladinska knjiga, 1969.

Gledališki besednjak, Ljubljana, MGL, 1981

D. Poniž: *Kratka zgodovina evropske in ameriške dramatike*, Ljubljana, Mihelač, 1994.

I. Saksida: *Slovenska mladinska dramatika*, Maribor, Obzorja, 1998

V. STANDARDI ZNANJA

Učenec:

- loči glavni in in stranski govor,
- sam/s pomočjo učitelja v besedilu označi dogajalne enote,
- določi glavne in stranske motive (dogodke) ter osnovni konflikt v dramskem besedilu,
- pojasni zgradbo drame: zasnova, zaplet, vrh, razplet,
- loči glavne in stranske osebe ter dialog in monolog,
- prepozna dramsko perspektivo (komično), prepozna prvine komičnega: komična zunanost lika, komični karakter, komična situacija,
- s pomočjo učitelja pretvori literarno besedilo v predlogo za predstavo,
- našteje prvine gledališkega dogodka,
- oceni predstavo,
- samostojno recitira in deklamira,
- sam/s pomočjo učitelja pripravi improvizacijo in pantomimo, gledališko uprizoritev ali lutkovno predstavo ali radijsko igro.

VI. PRILOGE

1. ZNANJA IZVAJALCEV PREDMETA

Gledališki klub lahko uči, kdor je končal program za pridobitev visokošolske izobrazbe bodisi enopredmetne bodisi dvopredmetne smeri in je pridobil katerega izmed strokovnih naslovov:

- profesor slovenščine /ali: slovenskega jezika s književnostjo/,
- diplomirani slovenist,
- diplomirani igralec,
- diplomirani gledališki in radijski režiser,
- diplomirani dramaturg,
- diplomirani komparativist.

Prehodni kadrovske pogoji:

Gledališki klub lahko uči tudi, kdor je pred uveljavitvijo ZOFVI izpolnjeval pogoje za poučevanje slovenskega jezika v osnovni šoli.

2. MATERIALNI POGOJI

Pouk gledališkega kluba poteka v učilnici z možnostjo zatemnitve. Učitelj naj ima na voljo kasetofon, grafoskop, diaproyektor, episkop, video, televizijski sprejemnik in računalnik s tiskalnikom, učencem pa naj bo omogočen dostop do računalniške učilnice in sredstev za razmnoževanje pisnih in slikovnih gradiv (fotokopirni stroj) ter občasna uporaba večnamenskega prostora z odrom.

Šolska knjižnica mora biti ustrezno opremljena za potrebe pouka tega izbirnega predmeta: literatura za učitelje, priročniki za učence, zadostno število dramskih in drugih besedil, ki jih učitelj izbere za branje, tj. najmanj deset izvodov knjig za en oddelek, za vsak dodatni oddelek pa še po štirje izvodi.

Za izvajanje gledališkega kluba mora šola zagotoviti materiale za izdelavo maske, kostuma, scene ter lutk. Učencu so na razpolago tudi luči za osvetljevanje odrskega prostora.

Obvezno gradivo:

- delovni zvezek.

Dodatna gradiva:

- zbirka dramskih besedil, zbirka mladinskih filmov in posnetkov gledaliških predstav na videu, zbirka posnetih zvočnih primerov in radijskih iger na kasetah, slovarji, leksikoni, jezikovni, literarnozgodovinski, literarnoteoretični in gledališki priročniki za učenca.